

Titulació	Tipus	Curs
Antropologia Social i Cultural	OB	3

Professor/a de contacte

Nom : Dan Rodriguez Garcia

Correu electrònic : dan.rodriguez@uab.cat

Prerequisits

Ser estudiant de Tercer o Quart curs del Grau d'Antropologia.

Idiomes dels grups

Podeu consultar aquesta informació al [final](#) del document.

Objectius

El fenomen de les migracions i les relacions interculturals (el que podem anomenar Antropologia de les Migracions) és enormement ampli i complex. L'objectiu general d'aquest curs és oferir un utilatge fonamental i eines d'anàlisi crítica per poder comprendre i aproximar-se de forma organitzada a l'anàlisi d'aquesta realitat.

Els objectius concrets són els següents:

1. Familiaritzar-se amb els conceptes fonamentals i les principals teories explicatives del fenomen migratori, la diversitat cultural i les relacions interculturals implicades
2. Conèixer les etapes fonamentals i tendències actuals de les migracions internacionals
3. Conèixer els principals debats sobre gestió de la immigració i la diversitat
4. Desenvolupar una perspectiva d'anàlisi holística, interseccional, reflexiva i crítica
5. Desenvolupar habilitats escrites i comunicatives a través del treball individual i grupal

Resultats d'aprenentatge

- CM24 (Estimar l'impacte de les dificultats, els prejudicis i les discriminacions en els reptes contemporanis i en relació amb la diversitat humana.) Estimar l'impacte de les dificultats, els prejudicis i les discriminacions en els reptes contemporanis i en relació amb la diversitat humana.
- CM25 (Compilar coneixements relacionats amb els reptes contemporanis de l'antropologia per fer-los servir en la transmissió d'informació.) Compilar coneixements relacionats amb els reptes contemporanis de l'antropologia per fer-los servir en la transmissió d'informació.
- KM25 (Identificar les propostes teòriques per a la comprensió dels reptes socioculturals contemporanis, així com la seva vinculació amb altres disciplines científiques i les tendències interdisciplinàries actuals.) Identificar les propostes teòriques per a la comprensió dels reptes socioculturals

contemporanis, així com la seva vinculació amb altres disciplines científiques i les tendències interdisciplinàries actuals.

- KM26 (Reconèixer les aportacions del coneixement etnogràfic, conceptual i teòric per a la comprensió dels reptes socioculturals contemporanis.) Reconèixer les aportacions del coneixement etnogràfic, conceptual i teòric per a la comprensió dels reptes socioculturals contemporanis.
- KM28 (Contrastar informació relacionada amb casos pràctics d'intervencions en diversos contextos i reptes contemporanis de l'antropologia.) Contrastar informació relacionada amb casos pràctics d'intervencions en diversos contextos i reptes contemporanis de l'antropologia.
- SM33 (Analitzar i interpretar de manera crítica fenòmens del món actual des de la perspectiva antropològica i a partir dels diferents camps temàtics especialitzats en antropologia.) Analitzar i interpretar de manera crítica fenòmens del món actual des de la perspectiva antropològica i a partir dels diferents camps temàtics especialitzats en antropologia.
- SM35 (Aplicar els coneixements teòrics antropològics a l'estudi de problemes complexos relacionats amb reptes contemporanis.) Aplicar els coneixements teòrics antropològics a l'estudi de problemes complexos relacionats amb reptes contemporanis.
- SM36 (Informar de forma clara, explicativa i sintètica fent servir el llenguatge adequat i especialitzat en relació amb reptes contemporanis.) Informar de forma clara, explicativa i sintètica fent servir el llenguatge adequat i especialitzat en relació amb reptes contemporanis.

Continguts

Aquesta és una assignatura obligatòria de segon semestre de tercer i quart curs del Grau en Antropologia Social i Cultural, dedicada a oferir formació sobre migracions (mobilitat humana) i relacions interculturals. S'abordaran conceptes bàsics, teories, dades i tendències sobre migracions internacionals i relacions interculturals relacionades amb el fet migratori.

El curs s'estructura en dues parts: la primera per a l'explicació de continguts teòrics, i la segona per a les presentacions grupals en classe. La primera part, d'explicació de continguts teòrics, es divideix al seu torn en dos blocs: 1) Migracions internacionals, i 2) Relacions interculturals:

Migracions:

- Conceptes fonamentals sobre antropologia de les migracions.
- Teories i tipologies sobre migracions.
- Context global, etapes històriques, i tendències de les migracions internacionals.
- Transnacionalisme i glocalitat (local i global).
- Panorama sociodemogràfic de les migracions internacionals. El cas d'Espanya.
- Mobilitat i control: migracions clandestines i il·legalitat

- Migracions forçades: refugiats polítics i climàtics

Relacions interculturals:

- Conceptes fonamentals sobre cultura i diversitat. Interseccionalitat: origen, classe i gènere.
- Teories i models de gestió de la diversitat en contextos d'immigració. Integració, assimilació, multiculturalisme i interculturalisme.
- Claus i tendències en gestió de la immigració i la diversitat. El cas del Canadà.
- "Segones generacions". Ascendència i classificació i identitats múltiples / mixticitat.
- Decolonialitat, racisme, antiracisme i reivindicació ètnica

Activitats formatives i Metodologia

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Classes teòriques i debats a classe	30	1,2	CM24, CM25, KM25, KM26, KM28, SM33, SM35, SM36
Exposició oral de treball en grup	15	0,6	CM24, CM25, KM25, KM26, KM28, SM33, SM35, SM36
Tutories individuals	15	0,6	CM24, CM25, KM25, KM26, KM28, SM33, SM35, SM36
Lectura de la bibliografia fonamental obligatòria i estudi	36	1,44	CM24, CM25, KM25, KM26, KM28, SM33, SM35, SM36
Elaboració del treball en grup (presentació oral)	36	1,44	CM24, CM25, KM25, KM26, KM28, SM33, SM35, SM36
Selecció del tema de treball en grup i feedback durant el procés	16	0,64	CM24, CM25, KM25, KM26, KM28, SM33, SM35, SM36
Examen final d'avaluació continua	2	0,08	CM24, CM25, KM25, KM26, KM28, SM33, SM35, SM36

La metodologia del curs es basa en: classes teòriques amb suport audiovisual, lectura de textos (obligatoris i recomanats), treball en grup i presentació oral, seminaris convidats, debats guiats en classe, i examen final escrit.

El curs s'estructura en dues parts: la primera per a l'explicació de continguts teòrics per part del professor, i la segona per a les presentacions grupals en classe per part de l'alumnat.

El material fonamental del curs és, a més de les classes teòriques, una bibliografia seleccionada i organitzada temàticament, una part de la qual és de lectura obligatòria (fonamental) per al seguiment i avaluació del curs, i l'altra part complementària.

Nota: es reservaran 15 minuts d'una classe, dins del calendari establert pel centre/titulació, perquè l'alumnat completi les enquestes d'avaluació de l'actuació del professorat i d'avaluació de l'assignatura.

Avaluació

Activitats d'avaluació continuada

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Examen individual final	50%	0	0	CM24, CM25, KM25, KM26, KM28, SM33, SM35, SM36
Assistència / Pràctiques d'Aula	15%	0	0	CM24, CM25, KM25, KM26, KM28, SM33, SM35, SM36
Exposició oral en grup	35%	0	0	CM24, CM25, KM25, KM26, KM28, SM33, SM35, SM36

AVALUACIÓ CONTINUADA:

Aquest curs està dissenyat per ser avaluat de forma presencial i amb avaluació continuada.

L'avaluació continuada es basa en els següents criteris i distribució percentual:

- Assistència / Pràctiques d'Aula: 15%
- Exposició oral en grup: 35%
- Examen final: 50%

Donada la imbricació de totes les proves avaluatives, per ser avaluat per avaluació continuada cal fer i puntuar en totes les proves d'avaluació (assistència, exposició oral i examen). D'altra forma, l'alumne constarà com a "No avaluable".

Tota activitat presentada serà avaluada, i la que no es presenti constarà com a "No presentada".

Per participar en el procés de recuperació, l'estudiant haurà d'haver obtingut una qualificació mitjana final de 3,5.

Els/les alumnes són responsables de mantenir-se informats a través del Campus Virtual, pel que fa els continguts, lliuraments, avaluació, avisos i qualsevol canvi que es pugui produir en el calendari.

1) Assistència / Pràctiques d'aula:

L'assistència a classe és fonamental per dur a terme l'avaluació continuada.

Els dies de Presentacions orals en grup i Seminaris convidats seran considerats com a Pràctiques d'Aula, d'assistència obligatòria, i el seu contingut serà susceptible de ser preguntat a examen.

Les no assistències sense justificació documental no es comptabilitzaran com a assistències.

En casos d'assistència al total de classes per sota del 80%, caldrà fer un treball compensatori; i en casos d'assistència per sota del 80% a les Pràctiques d'Aula, s'aplicarà una reducció en la qualificació final de 0,5 punts.

Tanmateix, s'exigeix puntualitat en l'assistència a classe. El professor pot establir a partir de quina hora ja no es pot entrar a classe.

El full d'assistència es passarà abans de començar la classe, i no es podrà signar un cop la classe hagi començat.

2) Exposició oral en grup:

Es realitzarà en grups d'aproximadament de 2-3 persones (ellímit s'ajustarà a l'inici del curs), i consistirà en una exposició oral a classe, que caldrà lliurar també en PDF (a través de l'espai habilitat Campus Virtual) el mateix dia.

Com a mínim dues setmanes abans de l'inici de les exposicions, els grups de treball hauran d'haver lliurat al professor (a través de l'espai habilitat del Campus Virtual) una breu proposta de tema per elaborar el treball, seguint el model disponible al Campus virtual. Aquesta proposta ha de contenir els aspectes bàsics del treball/exposició: nom i cognoms dels components del grup, tema (qualsevol tema dins dels àmbits tractats en el curs), justificació de la seva rellevància, estructura/index preliminar de continguts, i bibliografia preliminar.

La programació de les exposicions es penjarà a l'espai del Campus Virtual. Una vegada programades, no s'acceptaran canvis en les dates d'exposició sense raó ben justificada.

Després de cada exposició, i seguint una guia amb els criteris d'avaluació, el professor donarà un feedback avaluatiu al grup, i donarà peu al debat obert amb tot el grup classe, que podrà plantejar preguntes al grup. Finalment, el professor avaluarà la presentació feta pel grup.

El treball/exposició serà avaluat sobre la base dels següents criteris, tots amb el mateix pes:

- Organització i estructura, nivell de redacció i expressió
- Volum, diversitat i adequació de les fonts consultades
- Capacitat d'identificació d'aspectes clau, anàlisi crítica, iclaredat en les argumentacions
- Capacitat de diàleg i debat utilitzant el coneixement adquirit

Sobre l'us de la IA en l'elaboració del treball en grup (exposició i PDF): no es permet l'ús de tecnologies d'Intel·ligència Artificial (IA) més enllà de la cerca bibliogràfica. Qualsevol treball que inclogui fragments generats amb IA serà considerat una falta d'honestat acadèmica i comportarà que l'activitat s'avalui amb un 0 i no es pugui recuperar, o sancions majors en casos de gravetat.

La nota que s'obtingui de l'exposició en grup serà la mateixa per a tots els seus components.

3) Examen final individual:

L'examen final serà individual i sense apunts ni ordinador (per tant no es pot fer ús de la IA). L'examen es basarà en els continguts globals del curs, i podrà ser un examen tipus test, o amb combinació de definicions de conceptes clau del curs, preguntes temàtiques de desenvolupament, o comentari sobre la base d'un paràgraf/text de lectura obligatòria. Per a la seva preparació s'utilitzaran tant els apunts de classe, la bibliografia obligatòria i complementària, i els materials extra disponibles al Campus virtual. La data de l'examen final es comunicarà durant el curs.

Alumnat d'intercanvis: Els estudiants d'intercanvi que demanin avançar un examen han de presentar al professor un document escrit de la seva universitat d'origen que justifiqui la seva sol·licitud.

Revisió de qualificacions: en el moment de realització de cada activitat d'avaluació, quan sigui pertinent, el professorat informarà l'alumnat, a través del Campus Virtual, del procediment i la data de revisió.

AVALUACIÓ ÚNICA*:

*AVÍS PREVI: per la metodologia de l'assignatura, el seguiment continuat és especialment adequat, i es desaconsella la opció d'avaluació única.

Per acollir-se a l'avaluació única, l'estudiant haurà de comunicar-ho amb un formulari a l'ús dins del període oficial establert.

Les activitats d'avaluació única consistiran en els següents criteris, on s'aplicarà més exigència que a l'avaluació continua:

1) Exposició oral individual: 25%

Amb les mateixes característiques que a l'avaluació continuada, adaptades al caràcter individual de la prova, i a realitzar el dia de l'examen final.

2) Treball escrit individual: 25%

A entregar en paper i en PDF el dia de l'examen final, on es desenvoluparà més a fons la temàtica de la exposició oral.

Format: Índex de continguts numerat, Introducció, Apartats descriptius, Conclusions, Bibliografia i Annexos. Max. 25 pàgines (sense comptar els Annexos), marges 2,5 Times New Roman, interlineat senzill.

3) Examen final individual: 50%

Amb característiques similars i en el mateix període que l'examen d'avaluació continuada.

En el cas de suspendre l'avaluació única, la prova constarà d'un examen únic que suposarà el 100% de la nota final.

RECUPERACIÓ:

Per poder accedir a la recuperació, cal haver realitzat l'avaluació continuada o única i haver suspès amb una nota mitjana de mínim 3,5.

La recuperació per avaluació continuada no tindrà en compte els resultats parcials de les proves d'avaluació continuada (ni l'exposició oral ni l'examen ni l'assistència són recuperables per separat), i constarà d'un examen únic que suposarà el 100% de la nota final.

Avís de la UAB sobre irregularitats / plagi / frau:

En cas que l'estudiant realitzi qualsevol irregularitat que pugui conduir a una variació significativa de la qualificació d'un acte d'avaluació, es qualificarà amb 0 aquest acte d'avaluació, amb independència del procés disciplinari que s'hi pugui instruir. En cas que es produeixin diverses irregularitats en els actes d'avaluació d'una mateixa assignatura, la qualificació final d'aquesta assignatura serà 0.

Bibliografia

BIBLIOGRAFIA OBLIGATORIA:

1. Arango, Joaquin (2007) "La población mundial". En: J. Romero (coord.) Geografía Humana. Barcelona: Ariel, 2ª edición, Cap. 3 (pp. 57-105). http://ffyl1.uncu.edu.ar/IMG/pdf/Romero-_cap-3-Arango-.pdf
2. Arango, Joaquin (2003) "La explicación teórica de las migraciones: luz y sombra", *Migración y Desarrollo*, 1: 1-29.
http://www.ucm.es/info/gemi/descargas/articulos/42ARANGO_La_Explicacion_Teorica_Migraciones_Luce
3. Haas, Hein de, Castles, Stephen, Miller, Mark J. (2020) "Introduction". In *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World*, 6th edn. Hampshire, UK: Palgrave Macmillan, pp. 1-20: <http://www.age-of-migration.com> [Versión online 2014: <http://migrationmatters.me/wp-content/uploads/2016/11/AgeOfMigrationChapter1and.pdf> [edición online en castellano 2004: http://biblioteca.diputados.gob.mx/janium/bv/ce/scpd/LIX/era_mig.pdf]
4. Rodríguez-García, Dan (2007) "Inmigración y modelos de incorporación: contextos, claves del debate y tendencias de futuro", en Rodríguez García, D., Biles, J., Winnemore, L., Michalowski, I. (2007) *Políticas y modelos de acogida. Una mirada transatlántica: Canadá, Alemania, Francia y los Países Bajos*. Documentos CIDOB Migraciones, 12. Barcelona: Fundación CIDOB, pp. 7-41.
<https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=2486827>
5. Rodríguez-García, Dan (2017) "Multicultural / Multiculturalismo". En: Cavalcanti, L. et al. (Org.) *Dicionário crítico de migrações internacionais*. Brasília: Observatorio de Migrações Internacionais, Universidad de Brasília, pp. 502-508.
https://www.researchgate.net/publication/264731735_Multicultural_Multiculturalism
6. Rodríguez-García, Dan, Habimana Jordana, Teresa, Rodríguez Reche, Cristina (2021) "'Tú como eres negra, harás de lobo'. El debate pendiente sobre la cuestión de la 'raza' en España". *Periferia: revista de investigación y formación en antropología*, 26 (1): 29-55. <https://doi.org/10.5565/rev/periferia.833>

Manuels de referència (utilitzar mínim un):

- Barañano, Ascension et al. (coords.) (2007) *Diccionario de las Relaciones interculturales. Diversidad y globalización*. Madrid: Complutense.
- Blanco, Cristina (2000) *Las migraciones contemporáneas*. Madrid: Alianza.
- Giménez, Carlos; Malgesini, Gabriela (2000) *Guía de conceptos sobre migraciones, racismo interculturalidad*. Madrid: Catarata.
- IOM (2016) Key Migration Terms: <http://www.iom.int/key-migration-terms>
- Scholten, Peter (Ed.) (2022) Introduction to Migration Studies. An Interactive Guide to the Literatures on Migration and Diversity. Springer. <https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/978-3-030-92377-8.pdf>

BIBLIOGRAFIA COMPLEMENTÀRIA:

1. Migracions

Manuals i lectures generals:

- Bélanger, Danièle, Silvey, Rachel (2019) "An Im/mobility turn: power geometries of care and migration." *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 1-18.
- Blanco, Cristina (2000) *Las migraciones contemporáneas*. Madrid: Alianza.
- Bogue, Ronald (2004) "Apology for Nomadology", *Interventions: International Journal of Postcolonial Studies*, 6 (2): 169-179.
- Bretell, Caroline; Hollifield, James (2008) *Migration Theory: Talking Across Disciplines*. New York: Routledge, 2nd ed.
- Cardelús, Jordi; Pascual de Sans, Àngels (1979) *Movimientos migratorios y organización social*. Barcelona: Península.
- Checa, Francisco; Checa, Juan Carlos; Arjona, Angeles (eds.) (2007) *Migración y derechos humanos*. Barcelona: Icaria.
- Cohen, Robin (2008) *Global Diasporas*. Abingdon: Routledge.
- Cresswell, Tim (2006) *On the move. Mobility in the modern western world*. Nueva York: Routledge.
- De la Dehesa, Guillermo (2008) *Comprender la inmigración*. Madrid: Alianza.
- Faist, Thomas (2013) "The mobility turn: a new paradigm for the social sciences?", *Ethnic and Racial Studies*, 36 (11): 1637-1646.
- Giménez, Carlos (2003) *Qué es la inmigración*. Barcelona: Integral.
- Giménez, Carlos; Malgesini, Gabriela (2000) *Guía de conceptos sobre migraciones, racismo interculturalidad*. Madrid: Catarata.
- Glick Schiller, Nina; Salazar, Noel (2013) "Regimes of Mobility Across the Globe", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 39 (2): 183-200
- Haas, Hein de, Castles, Stephen, Miller, Mark J. (2020) "Introduction". In *The Age of Migration: International Population Movements in the Modern World*, 6th edn. Hampshire, UK: Palgrave Macmillan, pp.1-20. <http://www.age-of-migration.com>
- Haas, Hein de (2021) "A theory of migration: the aspirations capabilities framework". *Comparative Migration Studies*, 9:8. <https://doi.org/10.1186/s40878-020-00210-4>
- IOM (2016) Key Migration Terms: <http://www.iom.int/key-migration-terms>
- IOM (2020) Informe sobre las migraciones en el mundo 2020. <https://www.iom.int/wmr/es/2020>
- Fassin, Didier (2011) "Policing Borders, Producing Boundaries. The Governmentality of Immigration in Dark Times", *Annual Review of Anthropology*, 40: 213-226.
- Izquierdo, Antonio; Cornelius, Wayne A. (eds.) (2012) *Políticas de control migratorio: Estudiocomparado de España yEE.UU.* Barcelona: Bellaterra (Resumen online: <http://dag.revista.uab.es/article/view/v60-n2-ortega>)
- Koser, Khalid (2007) *International Migration: A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Legrain, Philipe (2008) *Inmigrantes. Tu país*. Barcelona: Intermón Oxfam.
- Livi-Bacci, Massimo (2012) *Breve historia de las migraciones*. Madrid: Alianza Editorial.

- Massey, Douglass; Arango, J.; Hugo, G.; Kouaouci, Ali; Pellegrino, Adela; Taylor, Edward J. (2000) "Teorías sobre la migración internacional: una reseña y una evaluación", *Revista Trabajo*, 2 (3): 5-49. Segunda Época. México: UAM, UNAM y Plaza y Valdés Editores.
- Massey, Douglass; Arango, J.; Hugo, G.; Kouaouci, Ali; Pellegrino, Adela; Taylor, Edward J. (eds.) (2009) *Worlds in Motion: Understanding International Migration at the End of the Millennium*. New York: OUP.
- Ribas Mateos, Natalia (2004) *Una Invitación a la sociología de las migraciones*. Barcelona: Bellaterra.
- Martín Díaz, Emma (2023) "Alcances y limitaciones de la Teoría Marxista para el estudio de los procesos migratorios: Hacia una Teoría antropológica de las migraciones." *Revista de Estudios Socioeducativos*, 11: 33-57. <https://revistas.uca.es/index.php/ReSed/article/view/10019/10785>
- Naïr, Sami; De Lucas, Javier (1999) *El desplazamiento en el mundo. Inmigración y temáticas de identidad*. Madrid: Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales.
- Naïr, Sami (2001) *La inmigración explicada a mi hija*. Barcelona: Plaza y Janés Editores.
- Naïr, Sami (2006) *Y vendrán. Las migraciones en tiempos hostiles*. Barcelona: Bronce.
- Portes, Alejandro; DeWind, Josh (Ed.) (2006) *Repensando las migraciones. Nuevas perspectivas teóricas y empíricas*. Zacatecas: Universidad Autónoma de Zacatecas.
- Rodríguez García, Dan (ed.) (2012) *Managing Immigration and Diversity in Canada: A Transatlantic Dialogue in the New Age of Migration*. Montreal and Kingston: McGill-Queen's University Press, Queen's Policy Studies Series.
- Sayad, Abdelmalek (1992) *L'immigration ou les paradoxes de l'altérité*. Brussels: De Boeck-Wesmael.
- Segal, Uma; Elliott, Doreen; Mayadas, Nazneen (2010) *Immigration Worldwide: Policies, Practices, and Trends*. New York: OUP.
- Solanes, Angeles (2016) "Una reflexión iusfilosófica y política sobre las fronteras". *Anuario de Filosofía del Derecho*, XXXII: 145-184.
- Spencer, Sarah (ed.) (2003) *The Politics of Migration: Managing Opportunity, Conflict and Change*. Oxford: Blackwell.
- Vertovec, Steven (2010) *Transnationalism*. London: Routledge.
- Vargas-Silva, Carlos (ed.) (2012) *Handbook Of Research Methods In Migration*. Northampton, MA: Oxford University Press.

Immigració al Sud d'Europa, Espanya, Catalunya:

- Aja, Eliseo; Arango, Joquin; Oliver, Joan (dirs.) (2012) *La hora de la integración. Anuario de la inmigración en España*. Edición 2011. Barcelona: CIDOB.
- Alarcón, Amado (dir) (2010) *Joves d'origen immigrant a Catalunya. Necessitats i demandes. Una aproximació sociològica*. Barcelona, Secretaria de Joventut.
- Aparicio, Rosa; Tornos, Antonio (2012) *La socialización juvenil de las segundas generaciones de la inmigración: factores, metas, transformaciones identitarias*. Madrid, Ministerio de Empleo y Seguridad Social.
- Aparicio, Rosa; Tornos, Antonio (2002) *El estado de bienestar y la inmigración en España*. Madrid: Instituto de Migraciones y Servicios Sociales.
- Arango, Joaquin (2013) "Exceptional in Europe? Spain's Experience with Immigration and Integration." Washington DC: Migration Policy Institute.
<http://www.migrationpolicy.org/research/exceptional-europe-spains-experience-immigration-and-integration>
- Bruquetas-Callejo, Maria, et al. (2011) *The Case of Spain*. In *Migration Policymaking in Europe: The Dynamics of Actors and Contexts in Past and Present*, eds. G. Zincone, R. Penninx, y M. Borkert. Amsterdam: Amsterdam University Press - IMISCOE, 291-323.
- Cabré, Anna (1999) *El sistema català de reproducció: Cent anys de singularitat demogràfica*. Barcelona: Proa.
- Cachón Rodríguez, Lorenzo (2008) "La integración de y con los inmigrantes en España: debates teóricos, políticas y diversidad territorial", *Política y Sociedad*, 45 (1): 205-235.
- Candel, Francesc (1967) *Els altres catalans*. Barcelona: Edicions 62.
- Candel, Francesc; Cuenca, Josep Maria (2001) *Els altres catalans del Segle XXI*. Barcelona: Planeta.
- Cea d'Ancona, Maria Angeles, Valles, Miguel (2010) *Evolución del racismo y la xenofobia en España (Informe 2010)*. Madrid: Ministerio de Trabajo e Inmigración.
- Colectivo IOÉ (1999) *Inmigrantes, trabajadores, ciudadanos. Unavisión de las migraciones desde España*. Valencia: Universitat de Valencia.

- Domingo, Andreu(2010) "La immigració i els reptes de futur en la Catalunya del 2030", Quaderns d'Acció Social i Ciutadania. Barcelona, Departament d'Acció Social i Ciutadania, 9: 45-50.
- Domingo, Andreu (2014) Catalunya al mirall de la immigració: Demografia i identitat nacional. Barcelona: Avenç.
- Ferrer-Gallardo, Xavier (2008) "Acrobacias fronterizas en Ceuta y Melilla. Explorando la gestión de los perímetros terrestres de la Unión Europea en el continente africano." Documents d'Anàlisi Geogràfica, 51: 129-149.
- Ferrer-Gallardo, Xavier, Albet-Mas, Abel (2013) "EU-Limboscapes. Ceuta and the Proliferation of Migrant Detention Centres across the European Union". European Urban and Regional Studies. doi:10.1177/0969776413508766
- Finotelli, Claudia y Rinken, Sebastian (2025). "La realidad migratoria española y su gestión: hechos y percepciones". FEDEA, Estudios de Economía Española no. 2025-05, Madrid.
- Izquierdo Escribano, Antinio (1996) La inmigración inesperada. Madrid: Trotta.
- Jarrín Morán, Adriana, Rodríguez García, Dan, de Lucas, Javier (2012) Los centros de internamiento de extranjeros en España: Origen, funcionamiento e implicaciones jurídico-sociales. Documentos CIDOB Migraciones, 26. Barcelona: Fundación CIDOB. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=4119312>
- King, Russell (ed.) (2001) The Mediterranean Passage. Migration and New Cultural Encounters in Southern Europe. Liverpool: Liverpool University Press.
- King, Russell., Black, Richard (eds.) (1997) Southern Europe and the New Immigrations. Brighton: Sussex Academic Press.
- Miguel Luken, Verónica de, Rodríguez García, Dan, Solana Solana, Miguel, Pascual de Sans, Angels (2012) La Població immigrada a Catalunya: consideracions sobre les seves condicions d'assentament i integració a partir de les dades de l'ENI 2007. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.
- Moffette, David (2018) Governing Irregular Migration: Bordering Culture, Labour and Security in Spain. Vancouver: UBC Press.
- Moreno, Francisco Javier, Bruquetas-Callejo, Maria (2011) Inmigración y Estado de bienestar en España. Barcelona: Obra Social la Caixa, CSIC, Col. Estudios Sociales 31.
- Muñoz, Francisco, Izquierdo, Antonio (1989) "L'Espagne, pays d'immigration", Population, 44 (2): 257-89.
- Oliver Alonso, Josep (2006) España 2020: Un mestizaje ineludible. Cambio demográfico, mercado de trabajo e inmigración en las comunidades autónomas. Barcelona: Institut d'Estudis Autònoms.
- Pajares, Miguel (2010) Inmigración y mercado de trabajo. Informe 2010. Madrid: Observatorio Permanente de la Inmigración 25, Ministerio de Trabajo e Inmigración.
- Pérez-Díaz, Victor et al. (2001) España ante la inmigración, Barcelona: Fundació la Caixa, Colección Estudios Sociales, 8.
- Rodríguez-García, Dan, Solana, Miguel, Miguel Luken, Verónica de, Pascual De Sans, Angels (2013) "La integración de la población inmigrada en Cataluña: un análisis a partir de la encuesta nacional de inmigrantes de 2007, y una aproximación al impacto posterior de la crisis económica". Biblio 3W: Revista Bibliográfica de Geografía y Ciencias Sociales, XVIII (1040) [Online: <http://www.ub.edu/geocrit/b3w-1040.htm>]
- Rodríguez-García, Dan (2012) "Introduction: Managing Immigration and Diversity in the New Age of Migration: A Transatlantic Dialogue." In D. Rodríguez-García (ed.) Managing Immigration and Diversity in Canada: A Transatlantic Dialogue in the New Age of Migration. Montreal and Kingston: McGill-Queen's University Press, pp. 1-60.
- Solé, Carlota (1981) La integración sociocultural de los inmigrantes en Cataluña. Madrid: CIS.
- Zapata-Barrero, Ricard (2004) Inmigración, innovación política y cultura de acomodación en España. Barcelona: Fundación CIDOB.
- Zapata-Barrero, Ricard (2009) "Policies and public opinion towards immigrants: the Spanish case." Ethnic & Racial Studies, 32 (7): 1101-1120.

Webgrafia:

- International Organization for Migration (IOM): <http://www.iom.int/>
- Global Migrant Origin Database - Interactive Map: <http://migrationsmap.net>
- United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR): <http://www.unhcr.org>
- Immigration Data Hub - MPI: <http://www.migrationinformation.org/datahub/>

- Migrant Integration Policy Index: <http://www.mipex.eu/>
- The Age of Migration (Castles and Miller) - Website: <http://www.age-of-migration.com/>
- Stories behind a line (interactive individual migration trajectories): <http://www.storiesbehindaline.com/>
- EU Immigration Portal - European Commission: <http://ec.europa.eu/immigration/>
- Instituto Nacional de Estadística (INE): www.ine.es
- Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat): www.idescat.cat

2. Relacions interculturals

Cultura i diversitat:

- Aguirre Baztán, Angel (ed.) (1993) Diccionario temático de Antropología. Barcelona: Boixareu.
- Barañano, Ascension, et al. (coords.) (2007) Diccionario de las Relaciones interculturales. Diversidad y globalización. Madrid: Complutense.
- Barfield, Thomas (ed.) (2001) Diccionario de antropología. Barcelona: Bellaterra.
- Barth, Fredrik (1976) Los grupos étnicos y sus fronteras. La organización social de las diferencias culturales. México: FCE.
- Bastide, Roger (1970) El prójimo y el extraño. El encuentro de las civilizaciones. Buenos Aires: Amorrortu.
- Bohannan, Paul (1996) Para raros nosotros. Introducción a la antropología cultural. Madrid: Akal.
- Kahn, J.S. (ed.) (1975) El concepto de cultura: textos fundamentales. Barcelona: Anagrama.
- Kottak, Conrad (2007) Introducción a la Antropología Cultural. Espejo para la humanidad. Madrid: McGraw-Hill.
- San Román, Teresa (1996) Los muros de la Separación. Ensayo sobre alterofobia y filantropía. Madrid/Bellaterra: Tecnos/Servei de Publicacions de la UAB.
- Todorov, Tzvetan (1988) Cruce de culturas y mestizaje cultural. Madrid: Jucar.
- Todorov, Tzvetan (1991) Nosotros y los Otros. Madrid y México: Siglo XXI.
- Touraine, Alain (1998) ¿Podemos vivir juntos? Iguales y diferentes. Madrid: PPC.
- Valdés, María (2007) "Etnocentrismo y relativismo cultural". En: A. Barañano, J.L. García, M. Cátedra y M.J. Devillard (coords.) Diccionario de las Relaciones interculturales. Diversidad y globalización. Madrid: Complutense, 132-136.
- Wyn Davies, Merryl (2005) Antropología para principiantes. Buenos Aires: Era Naciente.

Gestió de la immigració i la diversitat:

- AA.VV (1998) La interculturalidad que viene. Barcelona: Icaria.
- Alba, Richard; Nee, Victor (1997) "Rethinking Assimilation Theory for a New Era of Immigration", International Migration Review, 31 (4): 826-75.
- Aparicio, Rosa (2005) "¿Qué es eso que llamamos integración?", Tiempo de Paz, 76: 37-47.
- Aparicio, Rosa; Tornos, Antonio (2009) "Migraciones, diversidad cultural y teoría de la cultura", Papers Revista de Sociología, 94: 139-153.
- Baumann, Gerd (2001) El enigma multicultural. Un replanteamiento de las identidades nacionales, étnicas y religiosas. Barcelona: Paidós.
- Brah, Avtar (1996) Cartographies of Diaspora. Contesting identities. London: Routledge.
- De Lucas, Javier (1999) Derechos de las minorías en una sociedad multicultural. Madrid: Consejo General del Poder Judicial.
- Delgado, Manuel (1998) Diversitat i integració. Barcelona: Empúries.
- Giménez, Carlos (2010) Elinterculturalismo: Propuesta conceptual y aplicaciones prácticas. Zarautz, Ikuspegi: Observatorio Vasco de Inmigración.
- Gordon, Milton (1964) Assimilation in American Life: the Role of Race, Religion, and National Origins. New York: Oxford University Press.
- Grillo, Ralph (1998) Pluralism and the Politics of Difference: State, Culture, and Ethnicity in Comparative Perspective. Oxford: Clarendon Press.

- Gualda, Estrella (2001) Integración Social de los inmigrantes y modelos teóricos que la explican. Huelva: Servicio de Publicaciones de la Universidad de Huelva.
- Gutman, Amy (ed.) (2003) El multiculturalismo y la política del reconocimiento. México: F.C.E.
- Heller, Agnes; Zolberg, Aristide R. (1996) The Challenge of Diversity. Integration and Pluralism in Societies of Immigration. Vienna: Avebury.
- Joppke, Christian (2004) "The retreat of multiculturalism in the liberal state: theory and policy", The British Journal of Sociology, 55 (2): 237-57.
- Kymlicka, Will (1996) Ciudadanía multicultural. Una teoría liberal de los derechos de las minorías. Barcelona: Paidós.
- Kymlicka, Will (2025) "Reflections on the multiculturalism debates", in *Research Handbook on Multiculturalism*, Edited by Geoffrey Brahm Levey. EE Elgaronline, 464-469.
- Maalouf, Amin (2004) Identidades asesinas. Madrid: Alianza.
- Martiniello, Marco (1998) Salir de los guetos culturales. Barcelona: Bellaterra.
- Modood, Tariq (2007) Multiculturalism: A Civic Idea. Oxford: Polity Press.
- Moreras, Jordi (2000) "Islamofobia: ¿un nuevo término en el vocabulario de la exclusión?". Informe Anual sobre el racismo en el Estado español, Barcelona: SOS Racismo-Icaria, 126-135.
- Parekh, Bhikhu (2006) Rethinking Multiculturalism: Cultural Diversity and Political Theory. London: Macmillan.
- Penninx, Rinus (2005) "Integration of migrants: economic, social, cultural and political dimensions". En: M. Macura, A. MacDonald, W. Haug (eds.) The new demographic regime. Population challenges and policy responses, New York & Geneva: United Nations, 137-152.
- Portes, Alejandro; Zhou, Min (1993) "The New Second Generation: Segmented Assimilation and Its Variants among Post-1965 Immigrant Youth", The Annals, 530: 74-96.
- Pujadas, Joan Josep (1993) Etnicidad. Identidad cultural de los pueblos. Madrid: Eudema.
- Putnam, Robert (2007) "E Pluribus Unum: Diversity and Community in the Twenty-first Century", The 2006 Johan Skytte Prize Lecture, Scandinavian Political Studies, 30 (2): 137-174.
- Rex, John; Mason, David (eds.) (1994) Theories of race and ethnic relations. Cambridge: CUP.
- Rodríguez García, Dan (2004) *Inmigración y mestizaje hoy. Formación de matrimonios mixtos y familias transnacionales de población africana en Cataluña*. Barcelona: UAB.
- Rodríguez García, Dan (2010) "Beyond Assimilation and Multiculturalism: A Critical Review of the Debate on Managing Diversity", Journal of International Migration and Integration, 11 (3): 251-271.
- Rodríguez García, Dan (2010) Retos y tendencias en la gestión de la inmigración y la diversidad en clave transatlántica. Documentos CIDOB Migraciones, 21. Barcelona: Fundación CIDOB. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=3189494>
- Rumbaut, Ruben; Portes, Alejandro (eds) (2001) Ethnicities: Children of Immigrants in America. Berkeley: University of California Press.
- San Román, Teresa (1985) "Antropología Aplicada y relaciones étnicas", REIS, 27: 175-183.
- San Román, Teresa (comp.) (1994) Entre la marginación y el racismo. Reflexiones sobre la vida de los gitanos. Madrid: Alianza Universidad.
- Solé, Carlota; Alcalce, R. (2002) "El concepto de integración desde la sociología de las migraciones", Migraciones, 12: 9-41.
- Stolcke, Verena (1994) "Europa: Nuevas fronteras, nuevas retóricas de exclusión". En: VV.AA. Extranjeros en el paraíso, Barcelona: Virus, 235-267.
- Stolcke, Verena (2004) "¿Qué entendemos por integración social de los inmigrantes?". En: F. Checa, J.C. Checa y A. Arjona (eds.) Migración y derechos humanos. Barcelona: Icaria, 17-46.
- Vertovec, Steven (1999) "Més multi, menys culturalisme: l'antropologia de la complexitat cultural i les noves polítiques del pluralisme", Revista d'Etnologia de Catalunya, 15: 8-21.
- Vertovec, Steven; Baumann, Gerd (2009) Conceiving Multiculturalism: From Roots to Rights. London: Routledge.
- Vertovec, Steven, Wessendorf, Susan (eds.) (2010) The Multiculturalism Backlash: European Discourses, Policies and Practices. London and New York: Routledge.
- Werbner, Pnina; Modood, Tariq (eds.) (1997) Debating Cultural Hybridity. Multicultural Identity and the Politics of Anti-Racism, London: Zed Books.

Decolonialitat:

- Anzaldúa, Gloria (1987). Borderlines/La Frontera. San Francisco: Spinsters/Aunt Lute Books. The

- narration of difference, 69.
- Bela-Lobedde, Desirée (2018). Ser mujer negra en España. Gijón: Plan B.
 - Bouteldja, Houria (2014). ¿Feministas o no? Pensar la posibilidad de un «feminismo decolonial» con James Baldwin y Audre Lorde. TabulaRasa, (21).
 - Bouteldja, Houria (2016). Raza, Clase y Género: ¿Nueva divinidad de tres cabezas?. Clivajes. Revista de Ciencias Sociales, (6), 1.
 - Bouteldja, Houria (2017). Los blancos, los judíos y nosotros: hacia una política del amor revolucionario. Akal.
 - Castro-Gómez, Santiago, Grosfoguel, Ramon (2007). Prólogo. Giro decolonial, teoría crítica y pensamiento heterárquico. El giro decolonial. Reflexiones para una diversidad epistémica más allá del capitalismo global, 9-23.
 - Davis, Angela (2005). Mujeres, raza y clase (Vol. 30). Ediciones Akal.
 - Dussel, E. (1993). Europa, modernidad y eurocentrismo. Revista de Cultura Teológica, (4), 69-81.
 - Fanon, F. (2009). Piel negra, máscaras blancas (Vol. 55). Ediciones Akal.
 - Garcés, Monica M. (2018). Lo negro-africano y afrodescendientes: procesos identitarios por asignación o por autoreconocimiento. Revista de Pensamiento Estratégico y Seguridad CISDE, 3(2), 65-73.
 - Grosfoguel, Ramon (2008). Hacia un pluri-versalismo transmoderno decolonial. Tabula Rasa, (9), 199-215.
 - hooks, bell (2017). El feminismo es paratodo el mundo. Traficantes de Sueños.
 - hooks, bell, Brah, A., Sandoval, C., Anzaldúa, G., Levins Morales, A., Bhavnani, K. K., ... & Talpade Mohanty, C. (2004). Otras inapropiables: Feminismos desde las fronteras. Madrid: Traficantes de sueños, 2004.
 - Jabardo Velasco, Mercedes (2012). Feminismos negros. Una antología. Madrid: Traficantes de Sueños.
 - Jabardo Velasco, Mercedes (2008). Desde el feminismo negro, una mirada al género y la inmigración. In Feminismos en la antropología: nuevas propuestas críticas (pp. 39-54). Ankulegi.
 - Kilomba, Grada (2008). Plantation memories. Episodes of everyday racism, 2.
 - Lugones, Maria (2008). Colonialidad y género. Tabula rasa, (9).
 - Mohanty, Chandra (2008). Bajo los ojos de occidente. Academia Feminista y discurso colonial. L. Suárez Navaz y A. Hernández (editoras). Descolonizando el Feminismo: Teorías y Prácticas desde los Márgenes, 112-161.
 - Montes Montoya, Angelica, Busso, Hugo (2007). Entrevista a Ramón Grosfoguel. Polis. Revista Latinoamericana, (18).
 - Navaz, Liliana S., Hernández, Rosalva A. (2008). Descolonizando el feminismo. Teoría y prácticas desde los márgenes, Madrid, Ediciones Cátedra.
 - Oyewumi, Oyeronke (2011) Conceptualizando el género. Los fundamentos eurocéntricos de los conceptos feministas y el reto de la epistemología africana. Revista Africaneando: Revista de actualidad y experiencias, 4, 25-35.
 - Platero, Lucas (2012). Intersecciones: cuerpos y sexualidades en la encrucijada. Barcelona: Bellaterra.
 - Quijano, Anibal (2000). ¡Qué tal raza!. Revista del CESLA, (1), 192-200.
 - Quijano, Anibal (2000). Colonialidad del poder, eurocentrismo y América Latina.
 - Rojas, Leticia, Godoy, Francisco (2017). No existe sexo sin racialización. Traficantes de Sueños.
 - Soler, Antoinette (2018). Viviendo en modo afroféminas. La Tija Edicions.

Webgrafía:

- Declaración Universal de los Derechos Humanos: <http://www.unhchr.ch/udhr/lang/spn.htm>
- Mapahumano: <http://mapahumano.fiestras.com>
- Tribes: <http://www.bbc.co.uk/tribe/index.shtml>
- SOS Racisme Catalunya : <http://www.sosracisme.org>
- Mixed-race Studies: <http://www.mixedracestudies.org>
- Museu de les Cultures del Món / Museu Etnològic de BCN: <http://museuculturesmon.bcn.cat/es>

Programari

No n'hi ha un d'específic.

Grups i idiomes de l'assignatura

La informació proporcionada és provisional fins al 30 de novembre.
A partir d'aquesta data, podreu consultar l'idioma de cada grup a través d'aquest [enllaç](#). Per accedir a la informació, caldrà introduir el CODI de l'assignatura

Tipus de docència	Grup	Idioma	Semestre	Torn
(TE) Teoria	1	Català/Castellà	segon quadrimestre	matí-mixt
(PAUL) Pràctiques d'aula	1	Català/Castellà	segon quadrimestre	matí-mixt